

המשנה המבוארת • סדר קדשים
חלק ראשון

קורן ירושלים

המשנה המבוארת
סדר קדשים

חלק ראשון

עם פירוש
הרב עדין אבן-ישראל (שטיינזלץ)

עורך: הרב יהונתן אליאב

•
הוצאת קורן ירושלים

המשנה המבוארת
סדר קדשים
חלק ראשון

עם פירוש הרב עדין אבן-ישראל (שטיינזלץ)

מהדורה ראשונה © 2019
הוצאת קורן ירושלים
ת"ד 4044 ירושלים 91040
טל': 02-6330533 פקס: 02-6330534

www.korenpub.com

© כל הזכויות שמורות למכון הישראלי לפרסומים תלמודיים.

© כל הזכויות שמורות על גופן תנ"ך קורן, 1981. הוצאת קורן ירושלים
בע"מ, 2016

© כל הזכויות שמורות על גופן סידור קורן, 1981. הוצאת קורן ירושלים
בע"מ, 2016

אין לשכפל, להעתיק, לצלם, להקליט, לאחסן במאגר מידע, לשדר או לקלוט בכל דרך או בכל אמצעי אלקטרוני, אופטי, מכני או אחר כל חלק שהוא מן החומר שבספר זה. שימוש מסחרי מכל סוג שהוא בחומר הכלול בספר זה אסור בהחלט אלא ברשות מפורשת בכתב מהמוציא לאור.

Not for resale no commercial value (no barcode)

הספר יוצא לאור
בסיוע קרן MATANEL

תוכן העניינים

11 מסכת מכות

17 הקדמה

20 פרק א

38 פרק ב

56 פרק ג

83 מסכת שבועות

89 הקדמה

92 פרק א

104 פרק ב

114 פרק ג

131 פרק ד

152 פרק ה

160 פרק ו

178 פרק ז

192 פרק ח

203 מסכת עדויות

205 הקדמה

208 פרק א

236 פרק ב

256 פרק ג

282 פרק ד

310 פרק ה

328 פרק ו

338 פרק ז

354 פרק ח

371 מסכת עבודה זרה

377 הקדמה

380 פרק א

402 פרק ב

420 פרק ג

440 פרק ד

462 פרק ה

487 מסכת אבות

489 הקדמה

492 פרק א

530 פרק ב

564 פרק ג

600 פרק ד

636 פרק ה

683 פרק ו

711 מסכת הוריות

719 הקדמה

722 פרק א

734 פרק ב

748 פרק ג

ביצירת כרך זה השתתפו:

הרב עדין אבן ישראל (שטיינזלץ)

הרב יהונתן אליאב	עורך ראשי:
הרב דוד ברוקנר, הרב יצחק מאיר יעבץ	עורכים:
הרב מרדכי הוכמן, הרב חיים אירם, הרב מור ברגמן	עריכה וביקורת:
הרב מרדכי הוכמן, הרב ידידיה ונגרובר, הרב אביעד פרנקל, הרב דוד ריינוס	הרחבות:
הרב מיכאל יעקבסון, הרב דוד ריינוס	הלכה:
שרה שקל	ריאליה:
רזיה ריצ'מן, אביטל כהן	איסוף וריכוז תמונות ואיורים:
הרב אמחיה אבן-ישראל	ריכוז המערכת:
גילה מאירסון	התקנת חומרים ועריכת לשון:
חיה זיידבנד	גרפיקה ועימוד:
תני בייער דניאל בר לב	עיצוב כריכה:
הרב הלל מונדשיין	הגהה:
רזיה ריצ'מן, אליהו משגב, אמונה ש"ץ	איורים ותרשימים:
הרב מאיר הנגבי	ייעוץ גרפי:
בוטניקה וזואולוגיה – ד"ר משה רענן חקלאות – ד"ר עקיבא לונדון לשון – ד"ר יעקב עציון	ייעוץ מדעי:

המשנה המבוארת

המשנה – על פי מהדורת דפוס וילנא. מנוקדת ומפוסקת פיסוק מלא. כל ראשי התיבות מפוענחים. כל משנה מחולקת לפסקאות ומלווה בפתחים וכותרות.

ביאור – ביאור חדש, קצר ובהיר, המשולב במילות המשנה.

הרחבות – הרחבה לביאור דברי המשנה, ביאור ובירור מושגי יסוד, ביאור טעמי המשנה והצעת דרכי פירוש נוספות ממבחר שיטות ופירושים של הראשונים והאחרונים.

אורח ההלכה – מסקנת ההלכה בנושאים הנידונים בתלמוד. בנושאים נבחרים – התפתחות ההלכה ויישומה עד לימינו.

רקע – מידע משלים להארת והסברת הנושאים הנידונים במשנה, בתחומים: ארכאולוגיה, בוטניקה, גיאוגרפיה, היסטוריה, זואולוגיה ולשון.

תמונות ואיורים – תמונות, תרשימים ואיורים, המסייעים להבנת המשנה ולהמחשה של ענייני הריאליה שברקע המשנה.

הקדמות – הקדמה לכל מסכת ובה דברי רקע למסכת והסבר על מבנה המסכת.

סופרים וספרים – מידע מורחב על המחברים והספרים שדבריהם הובאו בכרך זה.

הספר הזה יצא לאור בסיוע
הקרן לירושלים קנדה

THE JERUSALEM FOUNDATION OF CANADA
LA FONDATION DE JERUSALEM DU CANADA
הקרן לירושלים קנדה صندوق القدس كندا

This volume was published with the assistance of
The Jerusalem Foundation of Canada

הספר הזה יצא לאור בסיוע

UIA - הפדרציות היהודיות בקנדה

JEWISH FEDERATIONS OF CANADA - UIA
הפדרציות היהודיות בקנדה - UIA
FÉDÉRATIONS JUIVES DU CANADA - UIA

The publication of this book
was made possible with the assistance of
The Jewish Federations of Canada - UIA

שלמי תודה

לכל המסייעים ביצירת כרך זה (באו כאן ע"פ סדר הא' ב'):

ליוחנן בן יעקב, איש כפר עציון, חוקר ארץ ישראל, על שהעמיד לרשותנו את מאגר התמונות שלו.

לד"ר טובה דיקשטיין, על שאפשרה לנו להשתמש בעבודתה 'על שולחן האוכל הארץ ישראלי בתקופת הבית שני, המשנה והתלמוד'.

לפרופסור מרדכי כסלו, על שהעמיד לרשותנו את מאמרו הרבים בענייני בוטניקה וזואולוגיה של המקרא וספרות חז"ל.

לד"ר עקיבא לונדון, על שהעמיד לרשותנו את עבודתו 'סוגיות חקלאיות במטע בתקופת המשנה והתלמוד לאור מקורות חז"ל והספרות הקלאסית'.

לפרופסור זאב ספראי על טובת העין שנהג בנו, באפשרות להשתמש ולהיעזר בענייני ריאליה רבים בחיבור המקיף 'משנת ארץ ישראל' על המשנה.

לד"ר משה רענן על הייעוץ וההכוונה, ועל התמונות.

מן השמים יבורכו, זכות הרבים תלויה בהם.

מסכת זבחים

24	פרק א
34	פרק ב
46	פרק ג
58	פרק ד
70	פרק ה
88	פרק ו
102	פרק ז
112	פרק ח
136	פרק ט
150	פרק י
164	פרק יא
176	פרק יב
188	פרק יג
204	פרק יד

מקראות זבחים

”זאת התורה לעלה למנחה ולחטאת ולאשם ולמלואים
ולזבח השלמים” (ויקרא ז, לו)

”... אדם כי יקריב מכם קרבן לה' מן הבמה מן הבקר
ומן הצאן תקריבו את קרבנכם. אם עלה קרבנו מן הבקר
זכר תמים יקריבנו אל פתח אהל מועד יקריב אותו לרצנו
לפני ה'. וסמך ידו על ראש העלה ונרצה לו לכפר עליו.
ושחט את בן הבקר לפני ה' והקריבו בני אהרן הכהנים
את הדם וזרקו את הדם על המזבח סביב אשר פתח
אהל מועד. והפשיט את העלה ונתח אתה לנתחיה.
ונתנו בני אהרן הכהן איש על המזבח וערכו עצים על
האש. וערכו בני אהרן הכהנים את הנתחים את הראש
ואת הפדר על העצים אשר על האש אשר על המזבח.
וקרבו וברעיו ירחץ במים והקטיר הכהן את הכל המזבחה
עלה אשה ריח ניחוח לה” (ויקרא א, א-ט)

”ואם נפש אחת תחטא בשגגה מעם הארץ בעשותה
אחת ממצות ה' אשר לא תעשינה ואשם. או הודע אליו
חטאתו אשר חטא והביא קרבנו שעירת עזים תמימה
נקבה על חטאתו אשר חטא. וסמך את ידו על ראש

הַחֲטָאת וְשַׁחֵט אֶת הַחֲטָאת בַּמָּקוֹם הָעֹלָה. וְלָקַח הַכֹּהֵן
מִדָּמָה בְּאֶצְבָּעוֹ וְנָתַן עַל קַרְנֵת מִזִּבְחַ הָעֹלָה וְאֵת כָּל
דָּמָה יִשְׁפֹךְ אֶל יְסוּד הַמִּזְבֵּחַ. וְאֵת כָּל חֲלֵבָה יִסִּיר בְּאִשׁוֹ
הַיֹּסֵר חֲלֵב מֵעַל זֶבַח הַשְּׁלָמִים וְהִקְטִיר הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ
לְרִיחַ נִיחֹחַ לַה' וְכִפֹּר עֲלָיו הַכֹּהֵן וְנִסְלַח לוֹ” (ויקרא ד,כו-לא)

וְזֹאת תֹּרַת הָאֲשֵׁם קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא. בַּמָּקוֹם אֲשֶׁר
יִשְׁחֲטוּ אֶת הָעֹלָה יִשְׁחֲטוּ אֶת הָאֲשֵׁם וְאֵת דָּמוֹ יִזְרַק עַל
הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב. וְאֵת כָּל חֲלֵבּוֹ יִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶת הָאֵלֶּיּהָ וְאֵת
הַחֲלֵב הַמִּכְסָּה אֶת הַקָּרֵב. וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֵת הַחֲלֵב
אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר עַל הַכְּסָלִים וְאֵת הַיִּתְרוֹת עַל הַכֶּבֶד
עַל הַכְּלִיֹּת יִסִּירָנָה. וְהִקְטִיר אֹתָם הַכֹּהֵן הַמִּזְבֵּחַ אִשָּׁה
לַה' אֲשֵׁם הוּא. כָּל זָכָר בַּכֹּהֲנִים יֹאכְלֵנוּ בַּמָּקוֹם קְדוֹשׁ
יֹאכַל קֹדֶשׁ קִדְשִׁים הוּא. כַּחֲטָאת כַּאֲשֶׁם תֹּרַה אַחַת
לָהֶם הַכֹּהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ לוֹ יִהְיֶה” (ויקרא ו,א-ו)

”וְאִם זֶבַח שְׁלָמִים קָרְבְּנוֹ אִם מִן הַבָּקָר הוּא מִקְרִיב אִם
זָכָר אִם נִקְבָּה תָּמִים יִקְרִיבֵנוּ לִפְנֵי ה'. וְסִמְךָ יָדוֹ עַל רֹאשׁ
קָרְבְּנוֹ וְשַׁחֲטוּ פֶתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְזָרְקוּ בְּנֵי אֹהֶרֶן הַכֹּהֲנִים
אֶת הַדָּם עַל הַמִּזְבֵּחַ סָבִיב. וְהִקְרִיב מִזִּבְחַ הַשְּׁלָמִים אִשָּׁה
לַה' אֶת הַחֲלֵב הַמִּכְסָּה אֶת הַקָּרֵב וְאֵת כָּל הַחֲלֵב אֲשֶׁר
עַל הַקָּרֵב. וְאֵת שְׁתֵּי הַכְּלִיֹּת וְאֵת הַחֲלֵב אֲשֶׁר עָלֶיהֶן אֲשֶׁר
עַל הַכְּסָלִים וְאֵת הַיִּתְרוֹת עַל הַכֶּבֶד עַל הַכְּלִיֹּת יִסִּירָנָה.
וְהִקְטִירוּ אֹתוֹ בְּנֵי אֹהֶרֶן הַמִּזְבֵּחַ עַל הָעֹלָה אֲשֶׁר עַל
הַעֲצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לַה'” (ויקרא ו,א-ה)

”וּבֶשֶׁר זֶבַח תֹּדֶת שְׁלָמִי בְיוֹם קָרְבָנוּ יֹאכַל לֹא יֵיחַ מִמֶּנּוּ
עַד בֶּקֶר. וְאִם נָדַר אֹו נָדְבָה זֶבַח קָרְבָנוּ בְיוֹם הַקְּרִיבוֹ אֶת
זִבְחוֹ יֹאכַל וּמִמַּחֲרַת וְהַנּוֹתֵר מִמֶּנּוּ יֹאכַל. וְהַנּוֹתֵר מִבֶּשֶׁר
הַזֶּבַח בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי בָאֵשׁ יִשָּׂרֵף.

וְאִם הָאָכַל יֹאכַל מִבֶּשֶׁר זֶבַח שְׁלָמִי בְיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
לֹא יִרְצֶה הַמִּקְרִיב אֹתוֹ לֹא יִחְשֹׁב לוֹ פְּגוּל יִהְיֶה וְהַנֶּפֶשׁ
הָאֹכֶלֶת מִמֶּנּוּ עֲוֹנָה תִשָּׂא” (ויקרא ו,טו-יח)

”וְאִם מִן הָעוֹף עָלָה קָרְבָנוּ לָהּ וְהַקְּרִיב מִן הַתְּרִים אֹו מִן
בְּנֵי הַיּוֹנָה אֶת קָרְבָנוּ. וְהַקְּרִיבוֹ הִכִּיחַ אֶל הַמִּזְבֵּחַ וּמִלֶּקֶת
אֶת רֹאשׁוֹ וְהַקְטִיר הַמִּזְבֵּחַה וְנִמְצָה דָּמוֹ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ.
וְהִסִּיר אֶת מְרֹאתוֹ בְּנִצָּתָהּ וְהִשְׁלִיךְ אֹתָהּ אֶצְל הַמִּזְבֵּחַ
קִדְמָה אֶל מְקוֹם הַדָּשֵׁן. וְשִׁסַּע אֹתוֹ בְּכַנְפָיו לֹא יִבְדִּיל
וְהַקְטִיר אֹתוֹ הִכִּיחַ הַמִּזְבֵּחַה עַל הָעֵצִים אֲשֶׁר עַל הָאֵשׁ
עָלָה הוּא אִשָּׁה רִיחַ נִיחֹחַ לָהּ” (ויקרא א,יג-יז)

וְהִבִּיא אֹתָם אֶל הַכִּיחַן וְהַקְרִיב אֶת אֲשֶׁר לַחֲטָאתָ רֹאשׁוֹנָה
וּמִלֶּקֶת אֶת רֹאשׁוֹ מִמּוֹל עֶרְפוֹ וְלֹא יִבְדִּיל. וְהִזָּה מִדָּם
הַחֲטָאתָ עַל קִיר הַמִּזְבֵּחַ וְהִנְשָׂאָר בְּדָם יִמְצָה אֶל יְסוֹד
הַמִּזְבֵּחַ חֲטָאתָ הוּא. וְאֶת הַשְּׂנִי יַעֲשֶׂה עָלָה כַּמִּשְׁפָּט וְכַפֵּר
עָלָיו הִכִּיחַן מִחֲטָאתוֹ אֲשֶׁר חָטָא וְנִסְלַח לוֹ” (ויקרא ה,ח-י)

וַיְדַבֵּר ה' אֶל מֹשֶׁה לֵאמֹר. צוֹ אֶת אֶהֱרֹן וְאֶת בָּנָיו לֵאמֹר
זֹאת תֹּדֶת הָעֹלָה הוּא הָעֹלָה עַל מוֹקְדָה עַל הַמִּזְבֵּחַ כָּל
הַלֵּילָה עַד הַבֶּקֶר וְאֵשׁ הַמִּזְבֵּחַ תִּוְקַד בּוֹ” (ויקרא ו,א-ב)

”...זאת תורת החטאת במקום אשר תשחט העלה תשחט
החטאת לפני ה' קדש קדשים הוא. הכהן המחטא אתה
יאכלנה במקום קדש תאכל בחצר אהל מועד. כל אשר
יגע בבשרה יקדש ואשר יזה מדמה על הבגד אשר יזה
עליה תכבס במקום קדש. וכלי חרש אשר תבשל בו
ישבר ואם בכלי נחשת בשלה ומרק ושטף במים. כל
זכר בכהנים יאכל אתה קדש קדשים הוא. וכל חטאת
אשר יבא מדמה אל אהל מועד לכפר בקדש לא תאכל
באש תשרף” (ויקרא ו, יח-כג)

”בַּחֲטָאֹת כַּאֲשֶׁם תּוֹרָה אַחַת לָהֶם הִכְהֵן אֲשֶׁר יִכְפֹּר בּוֹ
לוֹ יִהְיֶה. וְהִכְהֵן הַמִּקְרִיב אֶת עֹלֹת אִישׁ עוֹר הָעֶלְיָה אֲשֶׁר
הַקָּרִיב לִפְנֵי לֹו יִהְיֶה. וְכָל מִנְחָה אֲשֶׁר תִּאֲפֶה בַּתְּנוּרָה
וְכָל נִעְשָׂה בַּמִּרְחֶשֶׁת וְעַל מַחֲבֵת לִפְנֵי הַמִּקְרִיב אֶתֶּה
לוֹ תִהְיֶה. וְכָל מִנְחָה בְּלוּלָה בְּשֶׁמֶן וְחֹרְבָה לְכָל בְּנֵי אֲהֵרֹן
תִּהְיֶה אִישׁ כַּאֲחִירוֹ” (ויקרא ו, י-יז)

”וְאֵת שׁוֹק הַיְמִין תִּתְּנוּ תְרוּמָה לִפְנֵי מִזְבְּחֵי שְׁלָמֵיכֶם.
הַמִּקְרִיב אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים וְאֶת הַחֵלֶב מִבְּנֵי אֲהֵרֹן לוֹ
תִּהְיֶה שׁוֹק הַיְמִין לְמִנְחָה” (ויקרא ז, לב-ג)

”וַיִּדְבַּר ה' אֶל אֲהֵרֹן וַאֲנִי הִנֵּה נֹתַתִּי לְךָ אֶת מִשְׁמֶרֶת
תְּרוּמָתִי לְכָל קֹדְשֵׁי בְנֵי יִשְׂרָאֵל לְךָ נֹתַתִּים לְמִשְׁחָה וּלְבִנְיָן
לְחֶק עוֹלָם. זֶה יִהְיֶה לְךָ מִקְדָּשׁ הַקֹּדְשִׁים מִן הָאִשׁ כָּל
קֹרְבָנָם לְכָל מִנְחָתָם וּלְכָל חֲטָאתָם וּלְכָל אֲשָׁמָם אֲשֶׁר
יִשְׁיבוּ לִי קֹדֶשׁ קֹדְשִׁים לְךָ הוּא וּלְבִנְיָן” (במדבר יח, ט-י)

”אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִשְׁחַט שׂוֹר אוֹ כֶּשֶׁב אוֹ
עֹז בַּמַּחֲנֶה אוֹ אֲשֶׁר יִשְׁחַט מִחוּץ לַמַּחֲנֶה. וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד לֹא הָבִיאוּ לְהַקְרִיב קֶרֶבֶן לֵה' לִפְנֵי מִשְׁפַּן ה' דָּם
יִחָשֵׁב לְאִישׁ הַהוּא דָם שֹׁפֵךְ וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא מִקְרֹב
עִמּוֹ. לִמְעַן אֲשֶׁר יָבִיאוּ בְנֵי יִשְׂרָאֵל אֶת זְבַחֵיהֶם אֲשֶׁר הֵם
זֹבְחִים עַל פְּנֵי הַשָּׂדֶה וְהִבְיִאֵם לֵה' אֶל פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד
אֶל הַכֹּהֵן וְזָבְחוּ זְבַחֵי שְׁלָמִים לֵה' אוֹתָם. וְזָרַק הַכֹּהֵן אֶת
הַדָּם עַל מִזְבֵּחַ ה' פֶּתַח אֹהֶל מוֹעֵד וְהִקְטִיר הַחֶלֶב לְרִיחַ
נִיחֹחַ לֵה'. וְלֹא יִזְבְּחוּ עוֹד אֶת זְבַחֵיהֶם לְשַׁעִירִים אֲשֶׁר
הֵם זִנִּים אַחֲרֵיהֶם חֻקַּת עוֹלָם תְּהִיָּה זֹאת לָהֶם לְדוֹרֹתָם.

וְאֵלֵהֶם תֹּאמַר אִישׁ אִישׁ מִבֵּית יִשְׂרָאֵל וּמִן הַגֵּר אֲשֶׁר
יָגוּר בְּתוֹכְכֶם אֲשֶׁר יַעֲלֶה עִלָּה אוֹ זָבַח. וְאֵל פֶּתַח אֹהֶל
מוֹעֵד לֹא יָבִיאוּ לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ לֵה' וְנִכְרַת הָאִישׁ הַהוּא

מִעַמִּי” (ויקרא יז, ג-ט)

”כִּי אִם אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם מִכָּל שְׁבֵטֵיכֶם
לְשׁוֹם אֶת שְׁמוֹ שֵׁם לְשֹׁכְנֵי תְּדַרְשׁוּ וּבֵאתָ שְׁמָה. וְהִבֵּאתֶם
שְׁמָה עֲלֵיתֶם וְזָבַחְתֶּם וְאֵת מַעֲשֵׂרְתֵיכֶם וְאֵת תְּרוּמַת
יְדֹכֶם וְנִדְרֵיכֶם וְנִדְבַתֵיכֶם וּבִכּוֹת בְּקֹרֶכֶם וְצֵאֲנֶכֶם.
וְאִכַּלְתֶּם שֵׁם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם וּשְׂמַחְתֶּם בְּכָל מִשְׁלַח
יְדֹכֶם אֹתָם וּבַתֵיכֶם אֲשֶׁר בִּרְכַךְ ה' אֱלֹהֵיךְ. לֹא תַעֲשֶׂוּן
כְּכָל אֲשֶׁר אָנַחְנוּ עֹשִׂים פֶּה הַיּוֹם אִישׁ כָּל הַיּוֹם בְּעֵינָיו.
כִּי לֹא בֵאתֶם עַד עֵתָה אֶל הַמְּנוּחָה וְאֵל הַנַּחֲלָה אֲשֶׁר
ה' אֱלֹהֵיךְ נָתַן לְךְ.

וְעַבְרַתֶּם אֶת הַיַּרְדֵּן וַיִּשְׁבַּתֶּם בְּאֶרֶץ אֲשֶׁר ה' אֱלֹהֵיכֶם
מִנְחִיל אֶתְכֶם וְהֵנִיחַ לָכֶם מִכָּל אֲיִבֵיכֶם מִסָּבִיב וַיִּשְׁבַּתֶּם
בְּטוֹחַ. וְהָיָה הַמָּקוֹם אֲשֶׁר יִבְחַר ה' אֱלֹהֵיכֶם בּוֹ לְשִׁבְן
שָׁמוּ שָׁם שָׁמָּה תָּבִיאוּ אֶת כָּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּה אֶתְכֶם
עוֹלְתֵיכֶם וּזְבָחֵיכֶם מַעֲשֵׂוֹתֵיכֶם וּתְרֻמַּת יָדְכֶם וְכֹל מִבְּחֹר
נְדָרֵיכֶם אֲשֶׁר תִּדְרוּ לַה'. וּשְׂמַחְתֶּם לִפְנֵי ה' אֱלֹהֵיכֶם
אֲתֶם וּבְנֵיכֶם וּבְנֹתֵיכֶם וְעַבְדֵיכֶם וְאִמְהֹתֵיכֶם וְהִלּוּי אֲשֶׁר
בְּשַׁעְרֵיכֶם כִּי אֵין לוֹ חֶלֶק וְנִחְלָה אֶתְכֶם. הַשֹּׁמֵר לְךָ פֶּן
תַּעֲלֶה עֹלְתֶיךָ בְּכָל מָקוֹם אֲשֶׁר תִּרְאֶה. כִּי אִם בַּמָּקוֹם
אֲשֶׁר יִבְחַר ה' בְּאַחַד שְׁבֻטֶיךָ שָׁם תַּעֲלֶה עֹלְתֶיךָ וְשָׁם
תַּעֲשֶׂה כָּל אֲשֶׁר אָנֹכִי מְצִוֶּךָ” (דברים יב, ה-יד)

הקדמה למסכת זבחים

ההתקרבות, התשובה, הכפרה, ההיטהרות, השמחה לפני ה' ועוד.

במסכת זו, ובסדר קדשים בכלל, מתגלה - בצד העניין הרוחני והאמוני-דתי - עולם שלם ומורכב, בעל כללים והגדרות מדויקים של זמן ומקום, הבחנות בין מגוון סוגי קרבנות, דרגות קדושה ומקום מרכזי למחשבה ולכוונה המדויקת המתלווה לעבודה.

מסכת זבחים

המסכת עוסקת בעיקרה בדיני הקרבת הקרבנות - מקום הקרבתם, דרך עשייתם והדברים הפוסלים אותם, ואולם אין היא מבארת ממה מביאים כל קרבן, ועל מה ומתי מביאים את הקרבנות לסוגיהם. נושאים אלה מבוארים במסכתות רבות אחרות, ולא רק בסדר קדשים⁶. אמנם, בתחום המוגדר של דרכי הקרבת הקרבנות,

מסכת זבחים, הקרויה בתלמוד עצמו 'שחיתות קדשים'¹, עוסקת בביאור מקיף של דיני הקרבנות הבאים מן החי, כלומר מן הבהמה ומן העוף².

הקרבנות ועבודת ה'

עבודת הקודש במקדש, הקרויה בדברי חכמים 'עבודה' סתם, אף שאינה חלק מעבודת ה' בימינו, היא מיסודי התורה, ואחד משלושת העמודים שהעולם עומד עליהם³, למן ראשיתה מימי היות אדם על הארץ⁴ ועד לחזרתה לעתיד לבוא⁵.

עבודת הקרבנות היוותה ביטוי מעשי חי לעבודת ה', ליכולת ולמצווה לתת לא-להים, לעבוד אותו בפועל ממש ולהגיע לכפרה ולתיקון. מכלול היחסים שבין האדם לבוראו ובין העם לא-להיו בא לידי ביטוי בעולם הקרבנות - המתנה לה', ההודיה, ההתרצות,

1. סנהדרין נאב, ועוד. ולהבדיל ממנה, נקראת מסכת חולין בפי ראשונים 'שחיתת חולין'.
2. לקרבנות הבאים מן הצומח, המנחות, נתייחדה מסכת 'מנחות', שהיא המשך ורצף למסכת זבחים. יש במנחות השלמה בעניינים שונים שלא נידונו במסכת זבחים ונידונו בה, ולהפך. כך לדוגמה, הפרק האחרון של מסכת מנחות מהווה מעין 'סגירת מעגל' של שתי המסכתות גם יחד.
3. אבות פ"א מ"ב.
4. בראשית ד, ג-ד. וראו בבבלי ע"ז ח,א. שבת כח,ב.
5. ראו ישעיה ב,ב. וראו רמב"ם הלכות מלכים פ"א ה"ד. אף שחרב בית המקדש, והלכות הקרבנות נעשו כ'הלכתא למשיחא', (בבלי זבחים מה,א ועוד), לא חדלו לעסוק בהן בעיון רב, עד שיש בידינו תלמוד שלם לסדר קדשים. לפנינו מצוי תלמוד לסדר קדשים רק בתלמוד הבבלי. אבל יש מן הראשונים המעידים, כי היה תלמוד ירושלמי לסדר זה, אלא שלא נשתמר, ואולי אבד לגמרי.
6. כגון עולת ראייה ושלמי חגיגה במסכת חגיגה, קרבנות הנזיר במסכת נזיר שבסדר נשים, קרבנות שבועה במסכת שבועות ודיני קרבן העלם דבר במסכת הוריות שבסדר נזיקין, וכן דיני קרבן מצורע במסכת נגעים שבסדר טהרות ועוד. כמו כן, אין המסכת עוסקת בסדר העבודה שבמקדש, לא זה הקבוע, שהתייחדה לו מסכת תמיד, ואף לא זה השייך לימים ומועדים מיוחדים, שאף להם התייחדו מסכתות מיוחדות, כגון פסחים ויומא.

מדרג הקדושה

החלוקה העיקרית המפורשת בתורה היא בין שלושה סוגים עיקריים של קרבנות: עולה, חטאת, אשם ושלמים.

עולה - הקרבה כליל על המזבח; חטאת ואשם - הבאים לכפרת חטא ועוון, ובשרם נאכל על ידי הכהנים; ושלמים לסוגיהם - שבשרם נאכל על ידי הבעלים. שלושת הסוגים הראשונים מכונים כבר בתורה 'קודש קדשים', ואילו השלמים על סוגיהם השונים מכונים בלשון חכמים 'קדשים קלים'.

ההבחנה הבסיסית בין שתי קבוצות אלו, והבחנה מפורטת בתוך שתי קבוצות אלו עצמן, נוגעת לכמה וכמה עניינים - של **המקום**, של **הזמן** ושל **האדם** שרשאי לעסוק בהם או לאכול מבשרם.⁷

המקום - יש קרבנות הנשחטים רק בצפון העזרה, ויש הנשחטים בכל מקום בה; יש שדמם נזרק בקדש הקדשים או על מזבח הזהב, ויש שדמם נזרק על המזבח החיצון. ואף בזריקת הדם על המזבח החיצון יש מקומות שונים: יש שדמם נזרק מחצי המזבח ומעלה, ואחרים שדמם נזרק מחציו ולמטה; יש הניתנים באצבע על ארבע קרנות המזבח, ויש הניתנים ב'שתי מתנות שהן ארבע', ואחרים די להם בנתינת דם אחת. כמו כן קיימת חלוקה במקומות שבהם ניתן לאכול את בשר הקרבנות - יש שהם נאכלים רק בתחומי העזרה, ויש שנאכלים בכל ירושלים.

הזמן - הקרבנות חלוקים לעניין זמניהם - שיש קרבנות שיש זמן קבוע להקרתם (כמו קרבנות הציבור), יש כאלה שמביאים לפי

המסכת כוללת את רוב ההלכות. כמו כן, בהיותה המסכת הראשונה בסדר קדשים, ומפני שדיני הזבחים המבוארים בה נוגעים לעיקר הדברים הנעשים במקדש, כוללת מסכת זבחים גם מספר נושאים כלליים יותר, מעבר לנושא המוגדר שלה, ודברים אלה משמשים כתשתית למסכתות אחרות שבהן יש דיון בהלכות פרטיות יותר.

בעלי החיים

עולם הקרבנות הוא עולם מורכב ומסועף. יש בו מגוון של סוגי קרבנות, אשר אפשר לחלק אותם באופנים רבים ושונים. הבחנה בסיסית היא בין קרבנות מן החי, אשר בהם עוסקת מסכת זבחים, לבין הקרבנות מן הצומח, 'המנחות', אשר להן מוקדשת מסכת מנחות. בקרבנות מן החי קיימת הבחנה בין 'זבחים' מן הבהמה, שאותם שוחטים ('זובחים'), לבין קרבנות מן העוף, שאינם נשחטים בסכין מן הצוואר אלא נמלקים בציפורן מן העורף.

הזבחים הם בעלי חשיבות גדולה יותר ובעלי מגוון גדול יותר, ואכן, הדיון בהם תופס את עיקרה ורובה של המסכת. מגוון סוגי הקרבנות מן הזבחים הוא גדול - חטאות למיניהן, עולה, אשם למיניו, תודה, שלמים, בכור, מעשר ופסח. כמו כן יש חלוקה מגוונת של הבהמות הראויות לכל סוג קרבן, הן לפי **סוג בעל החיים** - בקר, כבשים או עזים; הן לפי **מינן** - זכר או נקבה; והן לפי **גילן**, שמשתנה בקרבנות השונים.⁷ לעומת זאת, בעופות המגוון קטן בהרבה; סוגי הקרבנות מן העוף הם שניים - עולה וחטאת, ואף מיני העופות שמהם מביאים קרבן הם שניים - תורים או בני יונה.

7. בכל אלו, יש קרבנות שיכולים להביא מכולם, ויש קרבנות שיש להביאם רק מסוג אחד, ממין מסוים ובגיל מוגדר.

8. כל אלו ועוד מפורטים בפרק החמישי של המסכת 'איזהו מקומן'. הבחנה זאת בין שלושה תחומים אלו - מקום, זמן ואדם - מצויה בספר יצירה (ו,א) בניסוח 'עולם', 'שנה', 'נפש', כהגדרה של שלושת חלקי המציאות, ועסקו בכך רבות בספרות הקבלה והחסידות.

הפנימיים ('חלבים' בלשון התורה או 'אימורים' בלשון המשנה), ובחלק מהם את כל בשר הקרבן.

עבודת הקרבנות כולה (למעט השחיטה) נעשית בעזרה, חצר המקדש, על ידי הכהנים, משרתי ה', וחלק מעבודת הקודש שלהם היא גם אכילת בשר הקדשים, המהווה חלק מכפרת הקרבן¹¹.

המחשבה והכוונה

מערכת הדינים המפורטת והמסועפת של עבודת הקרבנות, על המגבלות שבה, כרוכה במקרים שונים שבהם הקרבנות יכולים להיפסל במהלך העבודה ואחריה - בגלל שינוי באופן העשייה, כאשר נעשו חוץ למקומם או לאחר זמנם, או בגלל טומאה ועוד, אך גם במחשבה פסולה. עבודת הקרבנות אינה רק מעשה טכני, אלא מצריכה כוונה של הכהן בשעת העבודה, להקריב את הקרבן לשם ה', לשם הקרבן המסוים ולשם האדם המסוים שהביא את הקרבן¹². יש מן הכוונות האלה אשר נאמרו רק כציווי לכתחילה, אך יש שהן פוסלות את הקרבן, וחלקה הראשון של המסכת מוקדש בעיקרו לעניין זה, אשר מבטא באופן ברור את משמעותה של עבודת הקרבן, שחלק מהותי ובלתי נפרד ממנה הוא המחשבה וכוונת הלב.

הכהנים

עבודת הקרבנות כולה נעשית על ידי הכהנים, משרתי ה' מצאצאי אהרן הכהן, ורק בהם היא כשרה. לשם כך, הם מצווים להיטהר וללבוש בגדים מיוחדים. לא כל כהן רשאי לעבוד אלא רק מגיל מסוים, אם אין בו מום

צורך (כגון כפרת עוון), ויש שיכולים להתנדב ולהביאם בכל עת. אף לעניין זמן אכילתם הקרבנות מחולקים - שיש מהם שאינם נאכלים כלל (כחטאות הפנימיות ועולה), יש הנאכלים ביום ההקרבה ובלילה שאחריו, ויש הנאכלים שני ימים והלילה שביניהם.

האדם - יש קרבנות מיוחדים שעבודתם נעשית על ידי הכהן הגדול בקדש הקדשים, ויש שנעשים על ידי שאר הכהנים. וכן לעניין האכילה, יש קרבנות שאינם נאכלים כלל על ידי האדם, יש מהם שנאכלים לכהנים, ויש שנאכלים בעיקר על ידי הבעלים.

ככלל, ככל שקרבן מקודש יותר, כך תחומו מצומצם יותר, במקום בזמן ובאדם, וככל שקדושתו קלה יותר, כך תחומו מתרחב בכל שלושת אלה⁹.

חלקי העבודה והכפרה

בכל הזבחים, כלומר קרבנות מן הבהמה, יש ארבע 'עבודות' קודש קבועות - שחיטה, קבלת הדם מצוואר הבהמה לכלי, הולכתו למזבח זריקת (או הזאת) הדם על קיר המזבח. ובקרבנות העוף יש שתי עבודות - מליקה ונתינת הדם.

עבודות אלו הן עבודות הקשורות לדם, אשר הזאתו על המזבח ממלאת את עיקר תפקידו של הקרבן - הכפרה והריצוי, כלשון הכתוב: "כִּי נִפֶּשׁ הַבֶּשֶׂר בְּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְּנִיו לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֹׁתֵיכֶם כִּי הַדָּם הוּא בְּנַפְשׁוֹ יִכַּפֵּר" (ויקרא יז, א).

כמעט בכל הקרבנות¹⁰ יש מצווה להעלות ולהקטיר על אש המזבח את החלקים

9. ובכיוון הפוך, ככל שקרבן מקודש יותר, כך מזים מדמו פעמים רבות יותר, כפי שניתן לראות בפרק החמישי.
10. מלבד 'פרים הנשרפים ושעירים הנשרפים', שבשרם נשרף מחוץ לעיר, ראו פרק יב בסופו.
11. כפי שדייקו חכמים מן הכתוב: "וְאָכְלוּ אֹתָם אֲשֶׁר כָּפַר בָּהֶם" (שמות כט, לג) - כהנים אוכלים, ובעלים ומתכפרים (בבלי פסחים מט, ב).
12. ראו פ"ד מ"ו.

בקרבנות שנפסלים, משום שנעשו על ידי הפסול לכך או בדרך שאינה ראויה, וכן בדיני מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו.

הפרק השלישי, **"כל הפסולין"**, דן בעיקר בדיני מחשבת חוץ לזמנו וחוץ למקומו, ובמחשבות בלתי ראויות שבכל זאת אינן פוסלות את הקרבן.

הפרק הרביעי, **"בית שמאי"**, עוסק בעיקר בקרבנות או בחלקי הקרבן שלא חלים עליהם דיני הפיגול או פסולים אחרים שפוסלים את הקרבן.

הפרק החמישי, **"איזהו מקומן"**, הוא תיאור כולל ושיטתי של סוגי הזבחים, מקומם וזמנם.

הפרק השישי, **"קדשי קדשים"**, עוסק בעיקרו בדרך הקרבת קרבנות העוף ובמקומם.

הפרק השביעי, **"חטאת העוף"**, דן בשינויים שעושים בהקרבת קרבנות העוף - מה מהם פוסל, ומה אינו פוסל.

הפרק השמיני, **"כל הזבחים"**, עוסק בדיני תערובות של קרבנות (וחלקי קרבנות) שנתערבו באחרים.

הפרק התשיעי, **"המזבח מקדש"**, עוסק באופן שבו מקדש המזבח את העולה עליו, גם אם הוא פסול, וכן כיצד מקדש כלי שרת את הניתן בו.

הפרק העשירי, **"כל התדיר"**, דן בדיני הקדימה של קרבנות מסוגים שונים.

הפרק האחד עשר, **"דם חטאת"**, עוסק בדיני המירוק, הכיבוס וההכשרה של דברים שנבלע מהם דם קרבן או בשרו.

ולא עבר עברה המחללת אותו מכהונתו. כהן אונו, כלומר אבל על קרוביו, גם הוא אינו רשאי לעבוד.

הכהנים הם מצד אחד שלוחי ישראל, העושים את עבודת הקרבנות היחידים והכלל, ומצד אחר (ולפי מסקנת התלמוד - העיקרי), הם נחשבים כשלוחי הקב"ה. כפי שכבר הוזכר קודם¹³, אכילת בשר הקדשים על ידי הכהנים היא מצווה בפני עצמה, חלק מעבודת הקודש שלהם, ואף מהווה חלק מכפרת הקרבן. אך לא רק מצווה יש כאן, אלא זכות של הכהנים המצויים במקדש לקבל חלק מבשר הקרבנות, וכן את עורתיהם. דיון מיוחד מוקדש במסכת לשאלה מי זכאי לקבל חלק בקדשים, כיצד יש לנהוג בבשר ועוד.

המקדש

התורה מדגישה בחומרה גדולה, כי מקומה היחיד של עבודת הקרבנות הוא במשכן בלבד, שבו בחר הקדוש ברוך הוא להשכין את שכינתו בתוך עם ישראל, ואחריו בארץ ישראל - במקדש, המקום אשר יבחר ה', ולא בכל מקום אחר¹⁴. לנושא זה על פרטיו השונים מוקדש סוף המסכת. מעבר לדיון בעצם האיסור, מתברר באופן מפורט התהליך של איסור הקרבה מחוץ למקדש על תקופותיו השונות, שבזמנים מסוימים - כאשר המקדש עדיין לא הוקם - מותר היה להקריב על במות בכל מקום, ובמציאות זאת משתנים חלק מכללי עבודת הקרבנות.

במסכת זבחים ארבעה עשר פרקים, שיש מהם מוגדרים בנושא אחד, ויש שעוסקים בכמה נושאים העוברים מפרק לפרק.

הפרק הראשון, **"כל הזבחים"**, עוסק בפסול הקרבנות במחשבה שלא לשמם.

הפרק השני, **"כל הזבחים שקבלו דמן"**, דן

13. בפרק 'חלקי העבודה וכפרה'.

14. ראו ויקרא פרק ז, דברים פרק יב.

דן באיסור של שחיטה או הקרבת קרבנות מחוץ למקדש.

הפרק הארבעה עשר, **"פרת חטאת"**, מגדיר את הקרבנות שאין בהם איסור גמור של שחיטה והעלאה בחוץ, ואת הזמנים והמקומות שחל בהם איסור זה.

הפרק השנים עשר, **"טבול יום"**, עוסק בקרבן לאחר שנעשתה עבודת דמו והקטרת אימוריו, ובכלל זה, בחלקם של הכהנים בקרבן, בכהנים הראויים ושאינם ראויים לקבל חלק מן הקרבנות.

הפרק השלושה עשר, **"השוחט והמעלה"**,

פרק א

פרק זה, הראשון במסכת זבחים, עוסק בצורך להקריב את הקרבנות לשם הקרבן המסוים שמקריבים - אילו מסוגי הקרבנות נפסלים אם לא נשחטו לשמם, ואילו מהם כשרים בדיעבד, וכן באילו חלקים מעבודת הקרבן מחשבה זו פוסלת.

משנה א

משנה זו דנה בדינם של קרבנות שנשחטו שלא לשם הקרבן המסוים שלו הם מיועדים.

כָּל הַזְּבָחִים (קרבנות מן הבקר והצאן) שֶׁנִּזְבְּחוּ (נשחטו) **שְׁלֵא לְשֵׁמוֹ**, שהקדיש בהמה לקרבן מסוג מסוים, ובזמן השחיטה התכוון לשם קרבן אחר - הרי הם **כְּשָׂרִים** כשלעצמם, וניתן ואף צריך להמשיך בהקרבתם ובאכילת בשרם (אם הם מהקרבנות שבשרם נאכל), **אֶלָּא שְׁלֵא עָלוּ לְבַעְעֵלִים לְשֵׁם חוֹבָה**, וצריכים להביא קרבן אחר כדי למלא את חובתם. ודין זה הוא בכל הקרבנות, **חוּץ מִן קרבן הַפֶּסַח וּמִן הַחֲטָאתָ**, שאם נזבחו שלא לשמם, הרי הם פסולים לגמרי. אלא שגם באלו יש הבדל, **כִּי הַפֶּסַח פסול כשנשחט שלא לשמו דווקא בְּזִמְנוֹ**, כלומר בזמן שמצווה לשחוט אותו, בארבעה עשר בניסן אחר חצות היום, שנאמר: "וְשַׁחֲטוּ אֹתוֹ כֹּל קָהָל עֲדַת יִשְׂרָאֵל בֵּין הָעֲרֶבִים" (שמות יב), **וְהַחֲטָאתָ - בְּכֹל זְמַן** במשך השנה.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: אף האֲשֵׁם פסול כשנשחט שלא לשמו; ולשיטתו צריך לשנות כאן: **הַפֶּסַח בְּזִמְנוֹ, וְהַחֲטָאתָ וְהָאֲשֵׁם - בְּכֹל זְמַן.**

כָּל הַזְּבָחִים שֶׁנִּזְבְּחוּ
שְׁלֵא לְשֵׁמוֹ - כְּשָׂרִים,
אֶלָּא שְׁלֵא עָלוּ לְבַעְעֵלִים
לְשֵׁם חוֹבָה,
חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחֲטָאתָ;
הַפֶּסַח - בְּזִמְנוֹ,
וְהַחֲטָאתָ - בְּכֹל זְמַן.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר:
אף האֲשֵׁם; הַפֶּסַח - בְּזִמְנוֹ,
וְהַחֲטָאתָ וְהָאֲשֵׁם - בְּכֹל זְמַן.

זבחים

ושימוש זה מקביל ללשון חכמים, שבה מציין הזבח את כלל קרבנות בעלי החיים הטעונים שחיטה.

זביחה היא שחיטה, ובלשון המקרא 'זבח' הוא סעודה של בשר, ובכלל זה קרבן מן הבהמה שבשרו נאכל. לעתים באה המילה גם כשם כללי לקרבן,

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר לְנִמְק אֵת דְּבָרָיו: קִרְבַּן הַחֲטָאתָ בָּא עַל חֲטָא, וְהָאֵשׁ בָּא גַם הוּא עַל חֲטָא; מַה חֲטָאתָ פְּסוּלָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה - אִף הָאֵשׁ פְּסוּלָה שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ. וְאִין הִלְכָה כְּרַבִּי אֱלִיעֶזֶר.

אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר: הַחֲטָאתָ בָּא עַל חֲטָא, וְהָאֵשׁ בָּא עַל חֲטָא; מַה חֲטָאתָ פְּסוּלָה שְׁלֵא לְשִׁמָּה - אִף הָאֵשׁ פְּסוּלָה שְׁלֵא לְשִׁמּוֹ.

הרחבות

כל הזבחים

חוץ מן הפסח ומן החטאת
בפסח ובחטאת הדגישה התורה הדגשה יתרה, שתהא שחייטתם לשמם בלבד: בפסח - "זָבַח פֶּסַח הוּא" (שמות יב, כז), ובחטאת - "וְשַׁחַט אֹתָהּ לְחֲטָאת" (ויקרא ד, לג), ומשום כך, פסולים אם נשחטו שלא לשמם (בבלי ז, ב. וראו משנה ד).

בתורה נזכרים סוגים שונים של קרבנות מן החי: העולה, החטאת, האשם והשלמים ועוד. בפרטי הלכה רבים יש הבדל בין סוגי הקרבנות השונים (ראו בהרחבה בפרק ה). ומשנתנו מדברת על כל הקרבנות הבאים מן הבהמה, ששוחטים ('זבחים') אותם על ידי הולכת סכין על צוואר הבהמה (ראו בעניין זה במסכת חולין פ"ב מ"א-מ"ג). אך כן הדין גם בקרבנות העוף, שאינם נשחטים אלא נמלקים (ראו פ"ו מ"ז), וכן במנחות, הבאות מן הצומח (ראו מנחות פ"א מ"א).

אלא שלא עלו לבעלים וכו'

כלומר, עליו להביא קרבן נוסף במקומו. ודבר זה למדו מן הכתוב: "מוֹצֵא שְׁפָתַיךָ תִּשְׁמָר וְעֵשִׂיתָ פְּאֶשֶׁר נִדְרָתְךָ לַה' אֱלֹהֶיךָ נִדְבָה" (דברים כג, כד), שכך פירשוהו: אם "מוצא שפתיך תשמור" ולא תשנה בקרבן - הרי היא זה "כאשר נדרת", שתצא בו ידי חובת נדרך. ואם לא עשית בדיוק כפי מוצא שפתיך, אלא שינית במחשבה - תהא זו רק 'נדבה לה' אלהיך', ותביא קרבן אחר לקיום הנדר (בבלי ב, א. וראו רע"ב).

שנבחו שלא לשמן

הקרבנות קרבן צריכה שתהיה מלווה במחשבה הראויה לה - שיתכוון בעבודות הקרבן לעשותן לשם הקרבן, ולשם האדם המביאו (ראו בתוספות). המקור לדין זה הוא ממה שנאמר בקרבן שלמים "וְאִם זָבַח שְׁלָמִים קִרְבָּנוֹ" (ויקרא ג, א), שממנו למדו, שבשעת הזביחה (השחיטה) צריך שיכוון לשם שלמים. ומכאן למדו בהיקש לשאר הקרבנות (בבלי ד, א-ב), וכן לעבודות נוספות הנעשות בקרבן (ראו משנה ד).

הפסח בזמנו

כלומר, כשהגיע זמן הקרבנות הפסח - שחט את הבהמה שהקדיש לכך לשם קרבן אחר. אבל בשאר ימות השנה, הפסח שנשחט שלא לשמו כשר, ודינו כקרבן שלמים (בבלי ח, ב). וראו משנה ג.

ובפרקנו מדובר במחשבת 'שינוי השם' - בין שהתכוון בעת העבודה לשם קרבן אחר ('שינוי קודש'), ובין שהתכוון לשם אדם אחר שאינו בעליו ('שינוי בעלים'). אך אם שחט סתם ללא כל כוונה - יצא ידי חובתו (בבלי ב, ב). וראו אורח ההלכה.

החטאת בא על חטא וכו'

בתוספתא (א, א) מביא רבי אליעזר ראייה מן הכתוב: "כְּחֲטָאת קָאֵשִׁים" (ויקרא ז, ז), שאף אשם שנשחט שלא לשמו פסול (ראו פ"ח מ"א).

אורח ההלכה

שנבחו שלא לשמן

היא נפסלת לא רק בשינוי שם הקרבן או הבעלים, אלא גם כשנשחטה לשם כפרה על חטא אחר (רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פט"ו ה"ו).

בעצם הגדרת המחשבה הפוסלת בקדשים נחלקו הראשונים: לדעת רש"י (בבלי מא, ב ועוד), אין מדובר במחשבה בלבד אלא באמירת הדברים בפה. ואילו מדברי הרמב"ם משמע, שדין זה הוא אף במחשבה בלבד (הלכות פסולי המוקדשין פי"ג ה"א).

הפסח בזמנו

כששחט פסח שלא בזמנו לשם קרבן אחר - הפסח כשר, אבל לעניין 'שינוי בעלים', כששחט פסח שלא לשם בעליו, אפילו שלא בזמנו - פסול (רמב"ם הלכות פסולי המוקדשין פט"ו ה"א).

חוץ מן... החטאת

החטאת מובאת לעולם על חטא מסוים, ולפיכך,

משנה ב

במשנה הקודמת שינו, שכל הזבחים שנשחטו שלא לשמם כשרים, חוץ מן הפסח והחטאת, שהם פסולים. ומביאים דעות אחרות בעניין זה.

יוסי בן חוני אומר: לא רק הפסח והחטאת עצמם פסולים כשנשחטו שלא לשמם, אלא גם זבחים אחרים הנשחטים לשם פסח ולשם חטאת - פסולים.

שמעון אחי עזריה אומר, יש לחלק באופן זה: כל סוגי הזבחים, אם שחטן לשם קרבן גבוה מהם בקדושתו - כשרין, שחטן לשם נמוך מהם - פסולין.

ביצד? קדשי קדשים, כגון חטאת ועולה, שיש בהם חלק רק לכהנים, ששחטן לשם קדשים קלים, שבשרם נאכל על ידי הבעלים, כגון שלמים - פסולין. אבל קדשים קלים ששחטן לשם קדשי קדשים - כשרין.

וכן בקדשים קלים עצמם יש דרגות שונות: **הבכור והמעשר ששחטן לשם שלמים** שגבוהים מהם, שיש בהם מספר גדול יותר של הזיות מדמם על המזבח (ראו להלן פ"י מ"ב) - כשרין. **ושלמים ששחטן לשם בכור** או לשם מעשר - פסולין. ואין הלכה כיוסי בן חוני ולא כשמעון אחי עזריה.

יוסי בן חוני אומר:
הנשחטים לשם פסח ולשם חטאת - פסולים.

שמעון אחי עזריה אומר:
שחטן לשם גבוה מהן - כשרין. לשם נמוך מהן - פסולים.

ביצד? קדשי קדשים ששחטן לשם קדשים קלים - פסולין. קדשים קלים ששחטן לשם קדשי קדשים - כשרין.

הבכור והמעשר ששחטן לשם שלמים - כשרין. ושלמים ששחטן לשם בכור, לשם מעשר - פסולין.

ובמקורות אחרים. הוא היה בן דורם של רבי אליעזר ורבי יהושע, תלמידי רבן יוחנן בן זכאי. הוא היה גדול בתורה מעזריה אחיו (שהיה אף הוא מן החכמים) אך נקרא על שמו, משום שעזריה היה מפרנסו (ראו ויקרא רבה כה, ב). לדעת הרמב"ם, עזריה היה אביו

יוסי בן חוני
יוסי בן חוני נזכר פעם אחת במשנה ופעמים בודדות בברייתות, ואין ידועים פרטים על אודותיו.
שמעון אחי עזריה
שמעון אחי עזריה נזכר פעמים אחדות במשנה

הרחבות

או עולה כולו על המזבח או נאכל על ידי הכהנים בתוך העזרה.

הבכור והמעשר

מצוות בכור הבהמה היא, שאת הוולד הזכר הראשון הנולד לבהמה טהורה של אדם מישארל מביאים למקדש ומקריבים אותו שם, והוא נאכל על ידי הכהנים ובני ביתם בירושלים. ו'המעשר' הוא, שמפרישים אחד מעשרה מכל הבהמות הטהורות הנולדות במשך כל שנה, ומה שהופרש הריהו 'מעשר בהמה', וחלה עליו קדושה, ואם היה ראוי לקרבן - מביאים אותו למקדש ומקריבים אותו שם, ובשרו נאכל ככל קרבן שלמים, ששייך לבעלים ונאכל לכל אדם בירושלים. והבכור והמעשר נמוכים במעלה משאר הקדשים הקלים, מפני שיש הבדל בדיניהם: שבכור ומעשר אינם טעונים 'סמיכה', ואין מביאים אתם נסכים (סולת, שמן ויין שמביאים עם הקרבן), ונותנים את דמם בנתינה אחת על יסוד המזבח (ראו פ"ה מ"ח). ועוד, שאין בהם נתינה של חלק לכהנים (ואף הבכור, שכולו נאכל לכהנים - ניתן להם בתורת בעלים ולא בתורת מתנה). ונחלקו המפרשים, האם לדעת שמעון אחי עזריה מדרגים בין סוגי קדשי הקדשים (ראו להלן פרק י), כדרך שמדרגים כאן בקדשים קלים בין השלמים לבין הבכור והמעשר, או שדינם של הבכור והמעשר שונה מפני טעם מיוחד, כמבואר להלן (ראו שפת אמת, קרן אורה).

הנשחטים לשם פסח וכו'

כלומר, כאשר לקח בהמה שהוקדשה מתחילה לקרבן אחר (כגון לשלמים או עולה), ושחט אותה לשם פסח או חטאת. וטעם הדבר, שכשם שפסח וחטאת שנשחטו שלא לשם פסולים, כך גם קרבנות אחרים שנשחטו לשם פסולים. ולשיטה זו יש לומר, שהנשחטים לשם פסח אינם נפסלים לגמרי, אלא דווקא בזמן הראוי לשחיטת הפסח, שאז הפסח עצמו פסול שלא לשמו (רש"י, רע"ב).

שחטן לשם גבוה מהם

שמעון אחי עזריה חולק על כל האמור עד כאן. ולשיטתו, הקובע לעניין הפסול בקרבן שנשחט שלא לשמו הוא המדרגה של הקרבנות, כפי שהוא לומד מן הכתובים (בבלי יא,ב), וכמבואר להלן.

קדשי קדשים וכו'

"קדשי קדשים" הם חטאת ואשם (שנקראו בתורה במפורש "קִדְשֵׁי קִדְשִׁים", ויקרא וז'), וכן עולה ושלמי ציבור' (שני כבשים הבאים עם מנחת שתי הלחם בחג השבועות). המאפיין קרבנות אלה לעומת 'קדשים קלים' (שבכללם: שלמים, תודה, איל נזיר, בכור, מעשר ופסח) הוא, שהם אינם נשחטים בכל העזרה אלא רק בחלקה הצפוני. וכן שאין בשרם נאכל לכל אדם ובכל העיר ירושלים, אלא

לשם פסח

מעמד הקרבת קרבן הפסח

של רבי אלעזר בן עזריה, שהיה ידוע כעשיר מופלג, ולפי זה, שמעון היה כהן המיוחס לעזרא הסופר (ראו במשנה הבאה בשולי העמוד).

משנה ג

במשנה זו דנים תחילה בפרטי מה ששינינו במשנה א, שהפסח ששחטו שלא לשמו פסול דווקא אם עשה זאת בזמנו, ומבררים מהו זמן זה.

הַפֶּסַח שֶשְׁחָטוּ בְּשַׁחֲרִית בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר
בניסן, שהוא יום שחיטת הפסח, אבל לפני
הזמן (שהוא בין הערביים), אם עשה זאת
שְׁלֹא לְשָׂמוֹ - רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְכַשֵּׁיר אותו
להקרבה, כְּאִילוֹ נִשְׁחַט בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר בניסן,
שלא בזמנו, שהוא כשר. **בֶּן בְּתִירָא פּוֹסֵל**
אותו כְּאִילוֹ נִשְׁחַט בֵּין הָעֲרָבִים, כלומר
בזמנו, שהוא פסול.

הַפֶּסַח שֶשְׁחָטוּ בְּשַׁחֲרִית
בְּאַרְבַּעָה עֶשֶׂר שְׁלֹא לְשָׂמוֹ -
רַבִּי יְהוֹשֻׁעַ מְכַשֵּׁיר,
כְּאִילוֹ נִשְׁחַט בְּשִׁלְשָׁה עֶשֶׂר.
בֶּן בְּתִירָא פּוֹסֵל,
כְּאִילוֹ נִשְׁחַט בֵּין הָעֲרָבִים.

ומביאים מסורת אחרת של ההלכה שנאמרה במשנה א, שכל הזבחים שנשחטו שלא לשמם כשרים להקרבה, חוץ מן הפסח ומן החטאת, שהם פסולים.

אָמַר שְׂמַעוֹן בֶּן עֲזַאי: מְקוּבָּל אֲנִי מִפִּי
שְׁבַעִים וּשְׁנַיִם זָקֵן, חכמי בית הדין ביבנה,
שדנו וקבעו הלכה בַּיּוֹם שֶׁהוֹשִׁיבוּ אֶת רַבִּי
אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה בְּרֵאשׁ הַיְשִׁיבָה ביבנה, שְׁכָּל
הַזְּבָחִים הַנֶּאֱכָלִים, שחלק מבשרם נאכל
על ידי הכהנים או הבעלים, שֶׁנִּזְבְּחוּ שְׁלֹא
לְשָׂמוֹ - כְּשָׂרִים, אֶלָּא שְׁלֹא עָלוּ לְבַעְלִים
מְשׁוּם (לשם) חוֹבָה, חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן
הַחֲטָאת, שהם פסולים לגמרי.

אָמַר שְׂמַעוֹן בֶּן עֲזַאי: מְקוּבָּל
אֲנִי מִפִּי שְׁבַעִים וּשְׁנַיִם זָקֵן, בַּיּוֹם
שֶׁהוֹשִׁיבוּ רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה
בַּיְשִׁיבָה, שְׁכָּל הַזְּבָחִים הַנֶּאֱכָלִים
שֶׁנִּזְבְּחוּ שְׁלֹא לְשָׂמוֹ - כְּשָׂרִים,
אֶלָּא שְׁלֹא עָלוּ לְבַעְלִים מְשׁוּם
חוֹבָה, חוּץ מִן הַפֶּסַח וּמִן הַחֲטָאת.

ומעירים: ולפי זה לא הוסיף בן עזאי על
דברי המשנה הראשונה אֶלָּא הָעוֹלָה, שאינה
מן הזבחים הנאכלים. שלדעתו, אם נשחטה
שלא לשמה - פסולה. ומוסיפים: **וְלֹא הוֹדוּ לוֹ**
חֲכָמִים על עדותו, לא קיבלו אותה. והלכה
כחכמים.

וְלֹא הוֹסִיף בֶּן עֲזַאי אֶלָּא הָעוֹלָה,
וְלֹא הוֹדוּ לוֹ חֲכָמִים.

שחי בזמן המקדש וישב בנציבין שבבבל. חכם זה (או חכם אחר בשם זה) היה ב'כרם ביבנה' בתקופה שלאחר חורבן הבית, ונשא ונתן בהלכה עם גדולי הדור, רבי יהושע ורבי עקיבא. חכם נוסף בשם רבי יהודה בן בתירא נזכר יחד עם תלמידי רבי עקיבא, כגון רבי מאיר ורבי יהודה, בתקופה

בן בתירא משפחת בני בתירא הייתה משפחה בבליית, שהתיישבה בעיר בתירא שבמרכז הטרונן (צפון מזרח רמת הגולן), ורבים מבניה היו חכמים חשובים. כמה מהם נזכרים בשמותם במשנה. הקדום שבהם היה רבי יהודה בן בתירא (הראשון)

הרחבות

גמליאל מראשות הסנהדרין ביבנה, והושיבו במקומו את רבי אלעזר בן עזריה, כמתואר באריכות בתלמוד (בבלי ברכות כז, ב-כח, א). ובאותו יום נקבעו כמה וכמה הלכות (ראו ידים פ"ג מ"ה-פ"ד מ"ד), ולפי מסורת חכמים, אף מסכת עדויות נשנתה בו ביום. והסבירו בתלמוד (יב, ב), שאמרו: "שבעים ושנים זקן" (בלשון יחיד, ולא "זקנים"), כיוון שכל הזקנים הסכימו להלכה זו כאיש אחד.

ואף שבבית הדין הגדול היו שבעים ואחד זקנים, יש שכתב, כי הוא מפני שרובן גמליאל לא מנע עצמו מבית המדרש אף ביום שהעבירוהו מנשיאותו (כמתואר בברכות שם), נמצא שהיו באותו היום שבעים ושניים זקנים סמוכים בבית הדין (דקדוקי סופרים). ויש שפירש, שהזקן הנוסף הוא "מופלא שבבית דין", שאינו בכלל שבעים ואחד הדיינים (רי"ד ועוד, וראו הוריות פ"א מ"ד).

הפסח ששחטו בשחרית וכו'

כאמור במשנה א, הפסח שנושחט שלא לשמו פסול דווקא בזמנו. זמן הקרבתו של קרבן הפסח ב"ד בניסן הוא "בין הערבים" (שמות יב, ועוד), והוא הזמן שמחצות היום (השעה השישית), כשהשמש מתחילה לנטות כלפי מערב, ועד לסוף היום (ראו פסחים פ"ה מ"א, וירושלמי שם). ובתלמוד (יא, ב-יב, א) נאמרו שתי אפשרויות להסבר דעתו של בן בתירא. לשיטה אחת, הוא סבור, שכל יום י"ד בניסן כשר להקרבת הפסח, ו"בין הערבים" פירושו - "בין שני ערבים", כלומר בין ליל י"ד בניסן לליל ט"ו בניסן. ולשיטה אחרת, אף בן בתירא מודה, שזמן הפסח הוא דווקא מצהרי יום י"ד, אלא שמכיוון שמקצת היום ראוי להקרבת הפסח - מחשיבים את היום כולו כזמן הפסח לעניין זה. וראו אורח ההלכה.

מפי שבעים ושנים זקן ביום שהושיבו וכו'

הכוונה כאן לאותו יום שבו העבירו את רבן

אורח ההלכה

הפסח ששחטו בשחרית בארבעה עשר

נחלקו הדעות, כיצד נפסקה ההלכה במשנה זו. לדעת הרמב"ם הלכה כבן בתירא, שאף על פי שזמן שחיטת הפסח רק משעת בין הערביים, כבר משחרית הוא נפסל כששחטו שלא לשמו

(הלכות פסולי המוקדשין פט"ו הי"א, וכן כתב רע"ב). ולדעת אחרים הלכה כרבי יהושע, וכשר (השגת הראב"ד שם, ותוספות פסחים ס, ב).

בן בתירא

העיר חמדאן או אבקטנה, שמו של הכפר בתירא כיום

אך יש הסבורים, כי סתם 'בן בתירא' הוא רבי יהודה בן בתירא.

שמעון בן עזאי

שמעון בן עזאי היה מחכמי יבנה (דור שלישי לתנאים). הוא היה תלמידו של רבי יהושע ותלמיד-חבר של רבי עקיבא, שעמו נחלק בדינים רבים.

שלאחר מרד בר כוכבא. שני חכמים נוספים נזכרים בתקופת יבנה, רבי יהושע בן בתירא ורבי שמעון בן בתירא.

בייחוס הכינוי "בן בתירא" סתם נחלקו הדעות. לדעת הרמב"ם, בעקבות סוגיית הבבלי (תענית ג, א), סתם בן בתירא הוא רבי יהושע בן בתירא.

עקיבא בדרכי מדרש הכתובים. במחלוקת הגדולה שבה הודח רבן גמליאל מנשיאותו ביבנה, נמצא רבי אלעזר בן עזריה המועמד הראוי למשרה מפני המעלות שמנו בו חכמים, ומשום שהיה רצוי לכול. לאחר שהוחזר רבן גמליאל לנשיאותו, נשאר רבי אלעזר בן עזריה כאב בית דין (או נשיא-משנה), המשיך בפעילות עסקנית רבה, ואף נסע עם ראשי חכמי ישראל כנציג העם לרומי. אין אנו יודעים על קורות משפחתו, ואולם בין האמוראים בארץ ישראל נזכר רבי עזרא בן בנו של רבי אבטולס, שהיה דור עשירי לרבי אלעזר בן עזריה, ואף הוא היה חכם ודרשן (בבלי מנחות נג,א).

זקן

המשנה כאן מביאה את צורת היחיד לאחר המספר המונה, כדרך הנהוגה במקרא ("שבעים איש", "ארבעים שנה"), ושלא כדרך המשנה בדרך כלל (וראו בהרחבות). בלשון המקרא יש למילה 'זקן' שני מובנים: הראשון – אדם ישיש, והשני – אדם התופס מעמד נכבד. כפל משמעות זה משמש גם בלשון חכמים, ואולם כאשר מדובר בגדולי ישראל, הכוונה היא לרוב במשמעות השנייה, בעקבות לשון המקרא.

בן עזאי לא זכה להיסמך, ולכן קראו לו בשמו הפרטי, ללא תואר רבנות. למרות זאת, נחשב לאחד מן התלמידים 'הראויים להוראה', והיה מגדולי החכמים בדורו. הוא הצטיין בשקדנות רבה, ולאחר מותו אמרו עליו: "משמת בן עזאי בטלו השקדנין" (סוטה פ"ט מט"ו), ובדורות מאוחרים הפך סמל לחכמה וחרירות (ראו בבלי עירובין כט,א). אף שדרש על חובת האדם להעמיד צאצאים, לא נשא אישה בגלל תשוקתו הרבה ללימוד התורה (בבלי יבמות סג,ב). במקום אחד מסופר שהתארס עם בתו של רבי עקיבא (כתובות סג,א), אך הם לא נישאו לבסוף. בספרות חכמים מצויים דברי אגדה רבים משמו, ובתוספתא (חגיגה ב,ג) הוא נמנה עם הארבעה ש"נכנסו לפרדס" (לימוד תורת הסוד), וסופו ש"הציץ ומת". עליו קראו את המקרא: "יָקַר בְּעֵינֵי ה' הַמְּוֹתָה לְחֶסֶדְיוֹ" (תהלים קטז,טו).

רבי אלעזר בן עזריה

רבי אלעזר בן עזריה היה מחשובי החכמים ביבנה בדור שלאחר חורבן הבית. מוצאו ממשפחת כהנים גדולה בחכמה ובעושר, המיוחסת לעזרא הסופר. רבי אלעזר התייחד בעיקר בשליטתו בתחומים השונים שבתורה – מקרא, מדרש, הלכה והגדה, ומכמה מקומות נראה, כי היה בר פלוגתא של רבי

משנה ד

במשניות הקודמות שינו, שהפסח והחטאת שנשחטו שלא לשמם פסולים. והיא דנה באילו עבודות הקרבה נוספות שנעשו שלא לשמן נפסל הקרבן.

הַפֶּסַח וְהַחֲטָאת שֶׁשָּׁחֲטוּן שְׁלֵא לְשָׁמוֹ, או קָבַל את הדם בכלי מצוואר הבהמה כדי לזרוק אותו על המזבח, או הִלֵּךְ (הוליד את הכלי עם הדם למזבח), או זָרַק את הדם על המזבח שְׁלֵא לְשָׁמוֹ, או שעשה אחת מעבודות אלה לְשָׁמוֹ וְשְׁלֵא לְשָׁמוֹ, או שְׁלֵא לְשָׁמוֹ וְלְשָׁמוֹ - כל אלה פְּסוּלִים.

ומסבירים: כִּיצַד לְשָׁמוֹ וְשְׁלֵא לְשָׁמוֹ? כגון ששחט לְשֵׁם פֶּסַח ואחר כך, בתוך כדי השחיטה, המשיך ושחט לְשֵׁם שְׁלָמִים.

כיצד שְׁלֵא לְשָׁמוֹ וְלְשָׁמוֹ? כגון ששחט לְשֵׁם שְׁלָמִים ואחר כך, בתוך כדי השחיטה, לְשֵׁם הַפֶּסַח.

והכלל בעניין זה הוא, שֶׁהַזְּבַח נִפְסַל במחשבה פסולה בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים מעבודות הקרבן: בְּשָׁחִיטָה וּבִקְבוּל וּבִהֲלוֹךְ וּבִזְרִיקָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן חוֹלֵק וּמַכְשִׁיר בִּהְלוֹךְ שֶׁנַּעֲשָׂה במחשבה פסולה. שֶׁהִיא רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר בטעם הדבר: אִי אֶפְשָׁר לְהַקְרִיב קָרְבָן שְׁלֵא בְּשָׁחִיטָה וְשְׁלֵא בְּקַבְלָה וְשְׁלֵא בְּזִרְיקָה. אָבֵל אֶפְשָׁר שְׁלֵא בִּהְלוֹךְ. כיצד? אם שוֹחֵט בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ וְזוֹרֵק.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַמְהִילֵךְ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִלֵּךְ, כְּדִי לְהַבִּיא אֶת הַדָּם לְמִזְבֵּחַ - הַמְחַשְׁבָה בְּזִמְנוֹ הַהֵלֶכְךָ פּוֹסְלָת, ואם הִילֵךְ בְּמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִלֵּךְ, כִּשְׁהוּא מֵתְרַחֵק מִן הַמִּזְבֵּחַ - אֵינוֹ הַמְחַשְׁבָה באותה שעה פּוֹסְלָת.

הַפֶּסַח וְהַחֲטָאת שֶׁשָּׁחֲטוּן שְׁלֵא לְשָׁמוֹ, קָבַל, וְהִלֵּךְ, וְזָרַק, שְׁלֵא לְשָׁמוֹ, או לְשָׁמוֹ וְשְׁלֵא לְשָׁמוֹ, או שְׁלֵא לְשָׁמוֹ וְלְשָׁמוֹ - פְּסוּלִים.

כִּיצַד לְשָׁמוֹ וְשְׁלֵא לְשָׁמוֹ? לְשֵׁם פֶּסַח וְלְשֵׁם שְׁלָמִים.

שְׁלֵא לְשָׁמוֹ וְלְשָׁמוֹ - לְשֵׁם שְׁלָמִים וְלְשֵׁם הַפֶּסַח.

שֶׁהַזְּבַח נִפְסַל בְּאַרְבָּעָה דְּבָרִים: בְּשָׁחִיטָה וּבִקְבוּל וּבִהֲלוֹךְ וּבִזְרִיקָה.

רַבִּי שְׁמַעוֹן מַכְשִׁיר בִּהְלוֹךְ, שֶׁהִיא רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר: אִי אֶפְשָׁר שְׁלֵא בְּשָׁחִיטָה וְשְׁלֵא בְּקַבְלָה וְשְׁלֵא בְּזִרְיקָה, אָבֵל אֶפְשָׁר שְׁלֵא בִּהְלוֹךְ - שוֹחֵט בְּצַד הַמִּזְבֵּחַ וְזוֹרֵק.

רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר: הַמְהִילֵךְ בְּמָקוֹם שֶׁהוּא צָרִיךְ לְהִלֵּךְ - הַמְחַשְׁבָה פּוֹסְלָת, וּבְמָקוֹם שֶׁאֵינוֹ צָרִיךְ לְהִלֵּךְ - אֵינוֹ הַמְחַשְׁבָה פּוֹסְלָת.

הרחבות

הקרבן: שחיתת הבהמה לצורך קבלת הדם מצווארה לתוך כלי, הולכת הכלי עם הדם אל המזבח וזריקתו על המזבח. וטעם הדבר, מפני שעיקר הכפרה והריצוי של הקרבן היא בזריקת הדם על המזבח, שנאמר: "כִּי נִפְשׁ הַבְּשָׂר בְּדָם הוּא וְאֲנִי נִתְתִּי לָכֶם עַל הַמִּזְבֵּחַ לְכַפֵּר עַל נַפְשֵׁיכֶם" (ויקרא יז, יא). ולא רק מחשבת 'שינוי השם' פוסלת בעבודות אלה, אלא גם מחשבות אחרות שפוסלות, 'חוץ למקומו' ו'חוץ לזמנו' (ראו להלן פ"ב מ"ב ואילך).

רבי שמעון מכשיר בהלך

טעם הדבר מפורש במשנתנו, משום שאפשר לזבוח את הבהמה באופן כזה שאינו מצריך הולכה, ופירשו בתלמוד (יד, ב), שרבי שמעון סבור, כי "עבודה שאפשר לבטלה - לאו עבודה היא". שכן מכך שאפשר שלא לעשותה, מוכח שאין זו עבודה חשובה, וממילא אין בה כוח לפסול את הקרבן (רש"י).

הפסח והחטאת וכו'

דין זה של "שלא לשמן" קיים בכל הקרבנות (ראו משנה א). ובכל זאת, שנתה אותו המשנה בנוגע לפסח ולחטאת דווקא, מפני שבהם יש פסול גמור, כשנעשו שלא לשמן. ובאה להודיענו, שפסול גמור זה הוא בכל אחת מארבע עבודות הקרבן (קראו אורה).

לשמן ושלא לשמן וכו'

כאן מוסיפה המשנה, שלא רק אם עשה אחת מן העבודות במחשבה פסולה, והשאר במחשבה כשרה, אלא אפילו עשה רק חלק מן העבודה במחשבה פסולה, ואפילו התחיל במחשבה הראויה - הרי הקרבן נפסל (רש"י, תפארת ישראל. וראו פסחים פ"ה מ"ב).

שהזבח נפסל בארבעה דברים

עבודת הקרבן כוללת שלבים רבים, אך המחשבה פוסלת רק בארבע עבודות אלו הקשורות לדם

רבי שמעון

"רבי שמעון" הוא רבי שמעון בן יוחאי, מגדולי תלמידי של רבי עקיבא, שחי כשני דורות לפני חתימת המשנה, וראה עצמו כממשיכו (ראו בבלי גטין סז, א). דברי תורתו המרובים גם בהלכה וגם באגדה מוזכרים פעמים רבות בספרות חכמים במגוון תחומים. במדרש ההלכה יש לרבי שמעון דרך מיוחדת, שהוא 'דורש טעמו של הכתוב', כלומר מוציא מסקנות הלכתיות על פי רוח הכתובים ומגמתם. הספרי - מדרש ההלכה על במדבר ודברים - נוצר בבית מדרשו, ואף ספר הזוהר מיוחס לו. רבי שמעון נודע ביחסו השלילי לשלטון

הרומאי בארץ ישראל, ומשום שלא הסתיר את יחסו כלפיהם נידון למוות, ונאלץ להתחבא שנים רבות. הוא מפורסם כבעל מופת, ורבים הסיפורים המסופרים על מעשי פלא שעשה. מגדולי תלמידיו היו בנו רבי אליעזר, רבי שמעון בן יהודה, וכן רבי יהודה הנשיא.

רבי אליעזר

"רבי אליעזר" הוא רבי אליעזר בן הורקנוס, המכונה רבי אליעזר הגדול. הוא היה בן משפחת עשירים, ובבגרותו החל ללמוד תורה לפני רבן יוחנן בן זכאי בירושלים, שם הפך לאחד מגדולי תלמידיו, ועבר עמו ליבנה סמוך לחורבן. ביבנה היה לאחד

הרחבות

רבי אליעזר אומר וכו'

סתם "רבי אליעזר" הוא רבי אליעזר בן הורקנוס (ראו משנה א בשולי העמוד), שחי שני דורות לפני רבי שמעון (הוא רבי שמעון בר יוחאי). ויש שגרסו כאן: 'רבי אלעזר', הוא רבי אלעזר בן שמוע, שהיה חברו ובן דורו של רבי שמעון (תוספות חדשים). ויש שכתב, שהוא רבי אלעזר בנו של רבי שמעון (ראו רש"י ותוספות רבי עקיבא איגר).

המהלך במקום שהוא צריך להלך וכו'

רש"י גרס: "במקום שהוא צריך להוליך". והדברים מובאים ביתר הרחבה בתוספתא (א,ה): "איזהו הילוך שאין עבודה צריכה לו? שחטו, וקיבל לילך לזרקו על גבי המזבח, ובשעת הילוכו חשב עליו - זה הוא הילוך שעבודה צריכה לו. אבל שחט, וקיבל לילך ולהניח במקום אחר, ובשעת הילוכו חשב עליו - זה הוא הילוך שאין עבודה צריכה לו".

אורח ההלכה

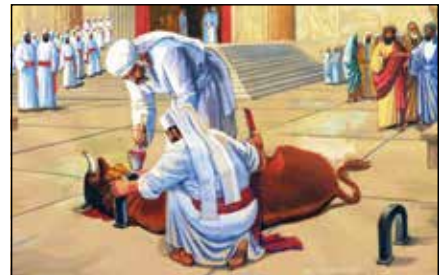
במקום שאינו צריך להלך אין המחשבה פוסלת
נחלקו הדעות בהבנת המשנה ובפסיקת ההלכה. יש שכתבו, שאין מחלוקת בין התנא הראשון לרבי אליעזר, והכול מודים, שהמחשבה אינה פוסלת אלא במקום שצריך להלך ולא במקום שאינו

צריך (רש"י). אבל לדעת הרמב"ם, התנא הראשון חולק על רבי אליעזר, ובעקבות כך פסק כמותו, שהמחשבה פוסלת, גם כשהלך במקום שאינו צריך ללכת (הלכות פסולי המוקדשין פ"ג ה"ט).

והילך, זורק

שישחטו, קיבל

מימין:
שחיתת הפר
וקבלת הדם
במזרק
משמאל:
הולכת הדם
וזרקתו על
המזבח

רבי שמעון

קבר רבי שמעון
בר יוחאי במירון

מחשובי החכמים, ורבן יוחנן אמר עליו: "אם יהיו כל חכמי ישראל בכף מאזניים, ואליעזר בן הורקנוס בכף שנייה - מכריע את כולם" (אבות פ"ב מ"ח). דרכו המיוחדת בלימוד הייתה, שלא היה אומר דבר שלא שמע מפי רבו, ונטה לפסוק הלכה על פי בית שמאי. תקיפותו הרבה ועמידתו על דעתו הביאו את החכמים ביבנה לנדות אותו, כדי שלא תרבה מחלוקת בישראל.
רבי אליעזר עסק גם בתורת הסוד, ובין השאר מיוחס לו המדרש 'פרקי דרבי אליעזר'. גדול תלמידיו היה רבי עקיבא, ובנו הורקנוס, היה אף הוא חכם חשוב.